

Robert Kvaček při oslavě svých 90. narozenin na gymnáziu v rodném Jičíně (foto: Martin Bažant / Lepařovo gymnázium Jičín)

Promýšlet dějiny

V sobotu 27. dubna 2024 zemřel Robert Kvaček, vynikající historik a charismatický pedagog, jehož unikátní přístup k historiografii bude chybět nejen jeho někdejšími studentům, ale celé společnosti.

Měl jsem to štěstí, že jsem na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy nastoupil ve druhé polovině 90. let 20. století, kdy zde české a světové dějiny vyučovali špičkoví historici a historičky, bezesporu již tehdy legendy, odborníci a odbornice světové úrovně. Mezi nimi svými rétorickými schopnostmi, nebojím se říct vpravdě antickým

uměním mluveného slova, vynikal pan profesor Robert Kvaček, jemuž pán Bůh nadělil na tomto světě úctyhodných téměř 92 let.

Nebudu zde rozebírat jeho rozsáhlé dílo, k tomu jsou povolanější kolegové a kolegyně. V tomto krátkém ohlédnutí za dlouhým životem prof. Kvačka bych se chtěl zastavit u jeho přístupu k historii i k životu

samotnému, jelikož obojí dokázal výjimečným způsobem propojit.

Pan profesor nám vždy kladl na srdce, abychom nedělali vědu pro vědu, historii odtrženou od života. I proto mezi jeho publikacemi nechyběly ani práce popularizačního charakteru. Poukazoval na francouzské kolegy, pro něž popularizace a spolupráce s médii nebyly nijak dehonestující, právě naopak. Dobře totiž věděl, že pokud se zájem o dějiny redukuje na úzký okruh odborníků, stanou se pro širokou veřejnost nesrozumitelnými a nezajímavými, což v důsledku vede k zapomnění historie vlastní země. Obávám se, že jeho slova dnes došla naplnění, třebaže stále nikoliv v Nietzscheho pojetí škodlivosti historie pro život.

Své studenty nabádal, aby o dějinách přemýšleli, a nikdy nepochyboval o tom, že dobrý historik má být znalý nejen svého řemesla, ale měl by mít všeobecný rozhled a myšlenkový přesah. Má znát literaturu, číst poezii, a přitom nezapomínat na svoji fyzickou kondici, v duchu starořecké filosofie, *mens sana in corpore sano* (ve zdravém těle zdravý duch).

Varoval nás před tím, abychom se stali historiky jednoho tématu, a kladl nám na srdce, že se máme pokoušet neustále objevovat novou látku a přinášet nové poznatky. Neuznával dějiny bez dat, ale ani historii prostou lidských příběhů. Vyprávěl nám, jak hovořil se zahraničními studenty, kteří dokázali popsat mentalitu středověkého člověka, ale neuměli základní události dané doby zařadit na časovou osu. Historik musí znát základní data svých národních i světových dějin, i když ho vzbudím o půlnoci, říkával. Přirovnával to k matematice, v níž se student neposune dál, pokud neovládne základní početní úkony.

V žádném případě ale neuznával ryze pozitivistický přístup. Jako „praváci“ jsme ovládali data, ale jen málo z nás tehdy dokázalo napsat kloudný text. Jednalo se o zásadní rozdíl mezi českým a anglosaským prostředím, kde se studenti minimálně od střední školy učí umění esejistickému. Profesor Kvaček měl navíc dar mluveného i písemného projevu. Každý, kdo dělá historii, ví, že se obvykle jedná o výjimku potvrzující pravidlo.

Mezi klíčová data a události počítal i Palackého psaní do Frankfurtu (11. duben 1848), které lze parafrázovat a volně shrnout do věty, že kdyby nebylo Rakouska, musili bychom si ho vymyslet. Kvačkův pohled na Rakousko-Uhersko se vymykal obrazu temného žaláře národů, který nám v 80. letech předkládaly soudružky učitelky na základní škole. V prvním ročníku nám například ukázal obraz

Výřez z obrazu Karla Purkyněho *Podobizna kováře Jecha (Politizující kovář)* z roku 1860, který ilustruje vysokou gramotnost v tehdejší Rakouské císařství (foto: Wikimedia Commons).

Politizující kovář, který namaloval Karel Purkyně. Je na něm kovář čtoucí se zatatou pěští noviny. „*Co je na tom zvláštního?*“ zeptal se nás a napověděl, že dílo vzniklo v roce 1860. Po několika zmatených teoriích, jichž se mu dostalo, sám odpověděl: „*V té době nebyla kupříkladu v Anglii ještě vymýcena negramotnost (ještě v roce 1870 tam nebyla povinná školní docházka zpřístupněna všem), zatímco v rakouské monarchii, díky reformám Marie Terezie a na prvním místě povinné školní docházce, fakticky neexistovala, a proto si mohl i český kovář přečíst tehdejší Slovenské Noviny.*“

Nenabízel jednoduché odpovědi na palčivé historické otázky. Příkladem je Mnichov 1938. S trochou nadsázky

se říká, že každý Čech rozumí hokeji, v tomto případě Benešovým dekretům a mnichovské krizi. Nikdy nezapomenu na přednášku věnovanou „československému roku“ a mnichovské krizi v roce 1938. Profesor Kvaček na jejím konci vznesl otázku, která nedává celým generacím do dnešních dnů spát: „*Měli jsme se tehdy bránit?*“ Napjatě jsme očekávali odpověď ve stylu: „*Ano měli,*“ jelikož není nic horšího nežli zlomená páteř národa, nebo naopak „*Ne, bez spojenců jsme neměli šanci, nemohli jsme nic dělat.*“ Místo toho nám nabídl třetí cestu: „*To, zda jsme se měli bránit, si musíte rozhodnout každý sám za sebe.*“

Pane profesore, bylo mi ctí!

Ladislav Kudrna

